

Tussen Rijn en Lek 1972 2 : tijdschrift voor de geschiedenis van het gebied tussen Kromme Rijn en Lek

<https://hdl.handle.net/1874/9708>

TUSSEN RIJN EN LEK
TIJDSCHRIFT VOOR DE GESCHIEDENIS VAN HET
GEBIED TUSSEN KROMME RIJN EN LEK

6e jaargang

nr.2

juni 1972

Redactie-kommissie:

A. Graafhuis (eindredacteur), L.M.J. de Keijzer, Houten,
mevrouw G. Schipper-De Nie, Schalkwijk, G.M.Staal, Odijk

Redactie-adres:

A. Graafhuis, p/a Gemeentelijk Archief, Alex.Numankade 199,
Utrecht, tel. 030 - 71 18 14.

Inhoud van dit blad:

1. Burger in Utrecht (excursie 13 juni a.s.)
2. De Zeisteroever in de middeleeuwen I. D.R.Klootwijk.
3. Toen en nu . . . . . Foto's G.M. Staal.
4. Speciaal voor U . . . . . Mevrouw G.Schipper-De Nie.
5. De middeleeuwse steenoven in 't Goy bij Houten.
(aanvulling). A. Graafhuis.

Lidmaatschap: f 15,- per jaar.

Postrekening nr. 21 45 85 t.n.v. de Raiffeisenbank te Houten
t.g.v. de rekening van de Historische Kring "Tussen Rijn en Lek".

"Burger in Utrecht"

Opening van de tentoonstelling "Burger in Utrecht" op 15 mei j.l.

Naar aanleiding van het feit dat keizer Hendrik V op 2 juni 1122 de enige jaren tevoren door bisschop Godebald aan de burgers van Utrecht verleende privileges erkende is tot het einde van de maand juni in het gebouw van het Gemeentelijk Archief aan de Alex. Numankade in Utrecht een zeer interessante tentoonstelling ingericht. Die gebeurtenis in 1122 maakte Utrecht tot een van de oudste steden van ons land. Het werd de stad waar men sedert dat jaar bezig was met de omwalling - ter betere bescherming van het in hoofdzaak geestelijke centrum en de daaromheen levende burgers . . . en óók een stad, die zich sedertdien acht en een halve eeuw ontwikkelde tot de kern van het gewest Midden-Utrecht, dat in wording is.

De expositie wil een indruk geven van de positie van de burger in die lange periode en mondt uit in afbeeldingen van de buitenparlementaire acties, die vandaag de dag de nodige aandacht van de bestuurders vragen.

Tussen 1122 en 1972 is er zóveel gebeurd, dat met de rechten en plichten van de burger in verband te brengen is, dat de ruimte van de tentoonstellingszaal te klein bleek. Daarom is er een keuze gedaan - goed overdacht en zo goed mogelijk toegelicht - en voor elke eeuw. Het is alles bijeen een tentoonstelling geworden waarin U als burger van 1972 de situatie van de stedeling van vroeger herkent. Ik behoef U niet te vertellen, dat de strijd tussen bisschop en stad vaak in alle hevigheid losbrandde en ook, dat de gilden eigenlijk als bevoorrechte gezelschappen te beschouwen waren en alleen daarom hun grote invloed konden doen gelden op de gang van zaken. De burger- of liever de ingezetene - kwam er nog helemaal niet aan te pas. Het heeft in ons land - dus ook in Utrecht - lang geduurd voor daarin verandering kwam. En van deze veranderingen, die zich mede door oproerige bewegingen, bezettingen en revoluties konden ontwikkelen, geeft de expositie een zo getrouw mogelijk beeld. Namens de gemeente-archivaris van Utrecht nodig ik U gaarne tot een bezoek uit. Voor onze vereniging is gedacht aan de avond van 13 juni a.s. om 20.00 uur. Ik hoop, dat deze periodiek tijdig zal verschijnen. Zo niet, dan krijgt U stellig nog een persoonlijke uitnodiging.

A. Graafhuis

De Zeisteroever in de Middeleeuwen

Poging tot een nadere plaatsbepaling van dit gebied

De naam "Zeisteroever", soms geschreven als Zeisterscore of Zeisterschoer komt in Middeleeuwse bronnen talrijke malen voor. We vonden hem voor de eerste keer in 1236, toen in een charter van het kapittel van St-Jan te Utrecht gesproken werd over: "duodecim jugera sita in Seisterover".1). Maar de naam is waarschijnlijk ouder, aangezien de plaatsnaam Zeist al in de eerste helft van de 9e eeuw bekend was.

De samenstelling met -oever duidt op een strook land, begeleid door een waterloop van enige omvang. Dat kan in deze omgeving alleen de Rijn of een tak ervan zijn. In talrijke akten omtrent de Zeisteroever wordt trouwens gesproken over de "Oever Rijn." Men zoekt de naam Zeisteroever tevergeefs op onze moderne kaarten, maar men neemt gewoonlijk aan dat er in de Middeleeuwen een gebied mee bedoeld werd dat zich, ten Noorden van de tegenwoordige Kromme Rijn, uitstreckte van Rijnauwen tot de Tolakkerlaan.

Inderdaad behoorde dit gebied tot de Zeisteroever. Dat die zich uitstreckte tot bij Rijnauwen blijkt uit het Manuaal van het morgengeld in het Overkwartier van Utrecht uit 1470. Daar wordt als bezit van de Abdij Oostbroek onder het hoofd "Seijsterover" vermeld: Item dese zes mergen staen betaelt in Melisweert ende heet bezuitten lant ende leyt gemeen mit Renouwen". 2).

De zuid- en de Noordgrens van bovengenoemd gebied worden in de oorkonden meestal aangegeven door waterlopen, die we onder meerdere namen leren kennen. Zo vinden we in een staat van jaarlijkse inkomsten en uitgaven van de Abdij Oostbroek uit 1580: "vier margen landts leggende op Zeysterover, streckende uuyt den Crommen Rijn tot in Biscops weteringe toe."3). En vrij zeker zijn het dezelfde wateren die we tegenkomen in een charter van de Abdij van St-Paulus te Utrecht, gedateerd 29 febr.1512, waar we lezen: "die rechte helfte van acht mergen lants gelegen op Zeyster over . . . . . opstreckende uyten

Oever Rijn na den Ontlantschen weteringhe." 4). Ontlantsche wijst op de toestand van het land ter plaatse, het is slecht land.

Bovengenoemd gebied, dat het Westelijk deel van het thans opgeheven Waterschap van de Bisschopswetering vormde, lag in de Middeleeuwen geheel in: "perrochia de Seyst." 5).

Vreemd doet het aan, dat een gebied met de naam Zeisteroever zo ver van Zeist zelf zou liggen. Men zou verwachten dat dit gebied direct bij de woonplaats Zeist begon. Uit het aanwezige bronnenmateriaal blijkt dat dit laatste inderdaad het geval was. We zullen verderop duidelijk pogen te maken dat de naam Zeisteroever in het verleden ook gebruikt werd voor het gebied vanaf de Talakkerlaan tot aan de Kerkhoogte van Zeist. En daarna trachten om de Rijntak die langs dit gedeelte van de Zeisteroever liep, en nu verdwenen is, voorzichtig te reconstrueren in zijn vroegere loop.

Dat het hierboven besproken gebied tussen Rijnauwen en de Tolakkerlaan niet de gehele middeleeuwse Zeisteroever kan zijn blijkt al uit de grootte ervan. Dit gebied meet maar ruim 200 morgen, terwijl als grootte van de Zeisteroever in de Middeleeuwen steeds 302 morgen genoemd wordt. 6). Hierbij dient men te bedenken dat dit "goede mergen" zijn. Het onland is hier dus niet bij inbegrepen. Dat dit wel op de Zeisteroever voorkwam kan blijken uit een charter uit 1394 waarin gesproken wordt over: "een stücke lands . . . . . op Zeijsterover . . . . . daer in dat onlant onse lieve Here van Utrecht boven naest gehelant is", en uit . . . . . posten voor nieuw aangemaakt land in het Manuaal voor het Oudschildgeld van 1600. Als we daarenboven de Cameraar van de Lekdijk voor dit gebied horen klagen over "die meenichte van den gheestlichen, edelen ende anderen, die overhoeven ende achtergehouden ofte verzwegen morgenthalen hebben", dan menen we de werkelijke grootte van de Zeisteroever te mogen stellen op een kleine 400 morgen. Aardig vergelijkingsmateriaal verschaft ons het naast de Zeisteroever gelegen gebied Stoetwegen, waarvoor dezelfde omstandigheden golden. Terwijl dit

steeds vermeld wordt als zijnde 570 morgen groot, blijkt de werkelijke grootte 100 morgen meer te bedragen.

Uit het bovenstaande volgt dat we, naast het boven besproken gedeelte elders nog een deel van de Zeisteroever moeten zien te vinden.

Daarop wijst ook een stuk in het Gemeentearchief van Utrecht. Het betreft een rekening uit 1427.7). De stad beleeft dan een hevige strijd om de bisschopszetel tussen Rudolf van Diepholt en Sweder van Kuilenburg. Als de eerste de strijd wint maakt hij zijn tegenstander het leven zuur door de familie-burcht van diens geslacht te gaan belegeren. In de genoemde rekening maakt de stad Utrecht melding van kosten gemaakt voor de aanleg van een "blochhuus" bij de stad Kuilenburg en voor reizen in dit verband gedaan. We lezen daar:
"Dit is de reise tot Seisteroever doe men de sceep wagende die men na der Eem voerde"

"De pynres van der oever eynde". Hier volgen de namen van een aantal mannen en de betaalde vergoeding. Daarna:
"Van derselver reise van Seisteroever".

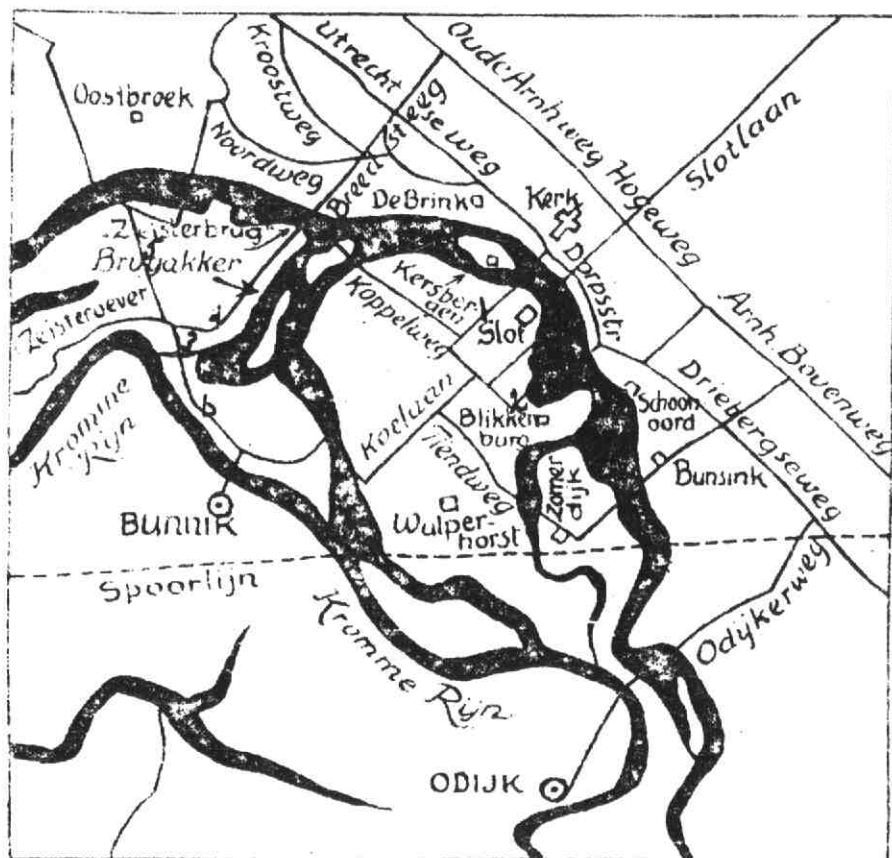
"Pynris van der neder eynde" Hier volgt een lijst met een even groot aantal andere namen en hun vergoeding.

Terwijl met "oever eynde" vrij zeker het bekende deel van de Zeisteroever ten N. van de tegenwoordige Kromme Rijn bedoeld wordt slaat "neder eynde" duidelijk op een stuk van de Zeisteroever, waar reeds in 1427 geen belangrijk water meer langs stroomde.

In welke richting moeten we, uitgaande van de Tolakkerlaan, dat ontbrekende stuk van de Zeisteroever nu gaan zoeken?

Een aanwijzing verschaft ons de lijst van in leen gegeven goederen van de Abdij van St-Paulus te Utrecht. (+ 1320) 8). Daarin wordt vermeld:

"Dit sijn die goede die de van Lochorst van den goedshuse van Sente Pouwels houden . . . . . ende Zeysterover alsoe vele als uut Heze roert".

Bodemkundig kaartje van Zeist met diverse voormalige Rijn-
armen. Men ziet hierop o.a. de Brugakker, de Zeisterbrug en de
Breesteg.

1. Waterige weg
2. Blikkenburgerlaan
3. Kouwenhovense wetering
4. Vinkenbuurt
5. Tolakkerlaan
6. "Kibbruggerwech"

N.B. De "oude" Blikken-
burg lag dicht
bij het Slot.

De naam Heze komen we vaak tegen in Middeleeuwse oorkonden. Het was een vrij uitgestrekt gebied van zand, veen en wildernis, in hoofdzaak gelegen ten O. van de tegenwoordige Utrechtse en ten N. van de Amersfoortse weg. Op oude topografische kaarten komt de naam nog voor tussen Maartensdijk en Soest.

Zeisteroever "alsoe vele als uut Heze roert" wijst ons dus bij het zoeken naar het ontbrekende stuk Zeisteroever in de richting van de zandige Utrechtse heuvelrug. Dat doen ook de lotgevallen van een klein stuk land dat we vele malen tegenkwamen en dat, na een gebruik van enkele eeuwen, in verloop van korte tijd onbruikbaar geworden blijkt te zijn. Over dit stuk land vinden we in de Blaffard van de ontvangsten der Domeinen op 1556:

"Gerijt van Groenenberch van Haecxlandt, is genoempt Haex virdel, leyt op t' Ouver . . . . . thins 4d.

"Maar reeds in 1564 staat er:

"Gherit van Groenenborch van Haecxlandt, t' welck mit sandt is bestoven ende desolaet, ... ergo hier nyet. " 9).

Een zo snel onbruikbaar worden kan alleen verklaard worden als dit land vlak bij grote hoeveelheden stuifzand lag. "Haex virdel, op t'Ouver" zal vrij zeker gelegen hebben in de buurt van de zandgronden van de Heuvelrug.

Uit het voorgaande volgt dat een deel van de Zeisteroever lag ten N. van de tegenwoordige Kromme Rijn en dat het andere gedeelte gezocht moet worden in de richting van de Heuvelrug.

We zullen nu eerst proberen om, uitgaande van Tolakkerlaan, de globale ligging van het gezochte stuk Zeisteroever aan te geven aan de hand van enkele vaste punten. Bij de bespreking van de begeleidende Rijntak zal dan een poging gedaan worden om het betrokken gebied nader te begrenzen.

Het eerste vaste punt verschaft ons het Archief van de Kleine Kamer van het Kapittel van St. Pieter te Utrecht. Drie eeuwen lang vermelden de rekeningen van deze Kleine Kamer de pacht van een stuk land op Zeisteroever, groot een morgen.

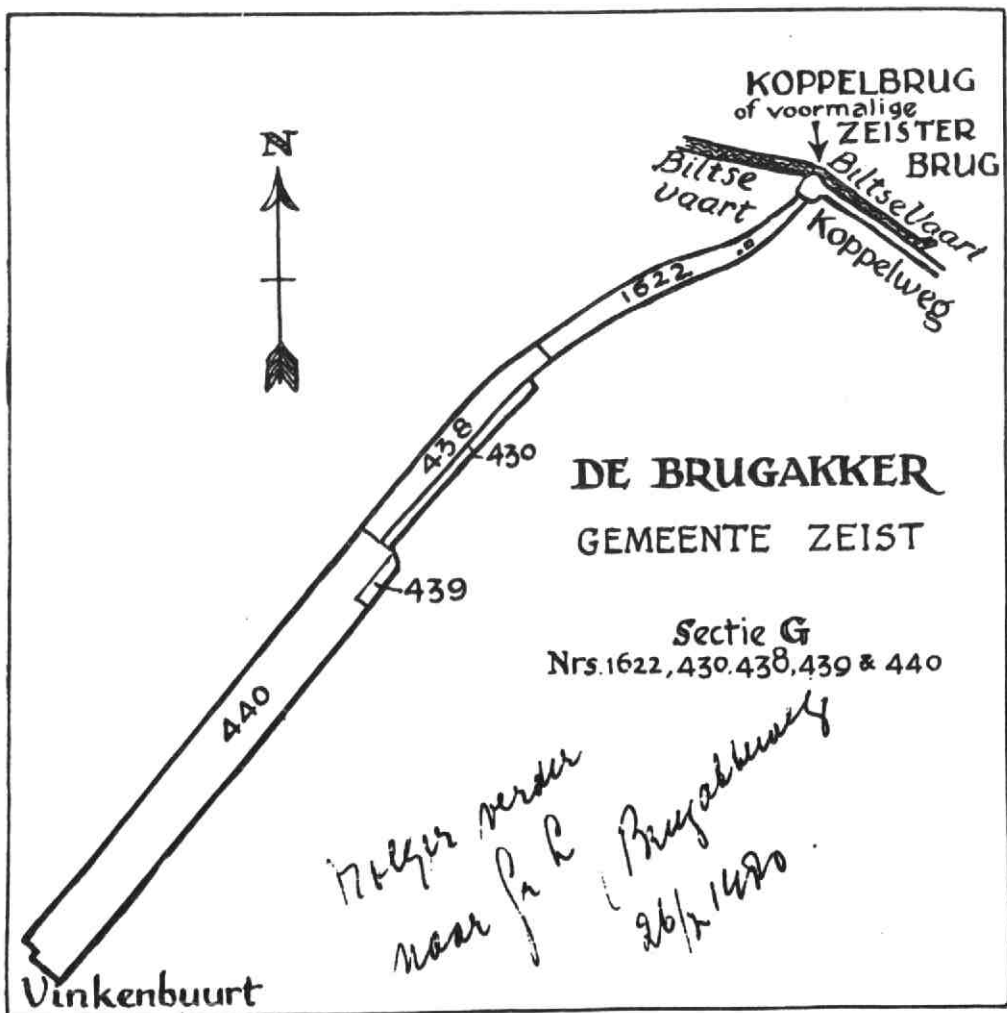
Uit de lange rij gegevens betreffende dit stuk land zullen we er twee uitlichten. Met behulp van deze twee is het mogelijk de ligging van dit land volkomen nauwkeurig aan te geven. Het ligt er vandaag nog net zo als in de Middeleeuwen.

In de rekeningen over 1495 e.v. wordt vermeld dat Willem van Backerweerde een gouden Reynaldus gulden betaalt voor de erfpacht van een stuk land op Zeisteroever. 10).

Dit land had Willem van Backerweerde in erfpacht gekregen bij akte van 26 februari 1480. 11). Prachtig duidelijk geeft die akte de ligging van het land aan. We citeren het begin ervan:

"Wij decken ende capitell der kercken Sint Peters t' Utrecht doen kondt ende kenlick allen luden, dat wij in enen ewygen erffpacht gegeven ende gegeven hebben, gunnen ende geven mit desen onssen brieve den eerbaeren heren Willem van Baekerweerde, onsen mede capitelaer canonick, onssen kercken voirs erve houdende enen mergen landts, soe groet ende cleyne hij gelegen is in den kerspell van Zeyst, streckende oestwaerts mit enen hoeck van den lande voirs. aen enen heerwech geheyten Brughacker, noirtwaerts aen den heerwech die van desen Brughackerwegh voirs. westwaerts op loopt tot Utrecht waert, geheyten Koutijs, ende voirt aen die westzijde den heerwech geheyten Kibbruggerwech die zuytwaerts op loopt, ende aen die zuytzijde van desen lande langes aen streckende Kouwenhovenre weteringe.

Te hebben ende te gebruycken jaerlicx ende alle jaer voir enen goeden gouden Reynaldus gulden."

De Brugakker, toestand in 1960.

Dit stuk land ligt aan het eind van de Grote Laan te Bunnik. Het is de punt van het landgoed de Nienhof, kadastraal Sectie A, no. 19 en daarvan de n.helft. De begrenzingen, genoemd in bovenstaande akte, zijn allen nog aanwezig en duidelijk herkenbaar in het terrein. De liging van de Brugakkerweg is indertijd bepaald door Prof. van Iterson. 12). De weg liep van de Koppelbrug te Zeist naar de Vinkenbuurt. Het betrokken stuk land lag met de oosthoek bij de Vinkenbuurt tegen de Brugakkerweg aan. De "heerwech die westwaerts op loopt tot Utrecht waert, geheyten Koutijs" is de weg langs de Rijnsoever. Aan de westzijde van het land lag "de heerwech geheyten Kibbruggerwech". Dat is de tegenwoordige Grote Laan. Op de interessante naam van deze oude weg hopen we later terug te komen.

Voorlopig trekt het water aan de zuidzijde van het land, "Kouwenhovenre weteringe" op de eerste plaats onze aandacht. Langs het stuk land lijkt dit water nu een kaarsrechte, diepgelegen, gegraven sloot. Naar het O., richting Zeist sluit daar een smal, maar duidelijk natuurlijk water op aan. Ditzelfde is het geval aan de andere zijde van de Grote Laan waar een eveneens natuurlijk water westwaerts voor de verbinding met de tegenwoordige Kromme Rijn zorgt. Dit geheel vormt "Kouwenhovenre weteringe", waarvan het middendeel, indertijd dichtgeslibd een aantal jaren geleden weer is uitgegraven tot genoemde diepe sloot. Dit ter afwatering van de tegenwoordige Hakswetering. Deze "Kouwenhovenre weteringe" vormde hier de Zuidgrens van de Zeisteroever. We komen later op dit water terug, want het is een gedeelte van de verdwenen Rijntak.

Uit de geschetste situatie valt af te leiden dat het stuk land aan de andere zijde, de Westzijde van de Grote Laan dus gelegen tussen Kromme Rijn, Grote Laan en de uitmonding van "Kouwenhovenre weteringe", eveneens tot de Zeisteroever behoorde. We hebben hier dan de aansluiting van het bekende stuk Zeisteroever met het gezochte deel van dit gebied.

In vroeger tijd liep de parochiegrens van Zeist geheel langs de besproken wetering in dit gebied. Nu behoort het stuk land van de Kleine Kamer tot de Gemeente Bunnik. De grens van deze gemeente springt daar nu, anders dan vroeger, als een driehoek naar het N.

Het tweede vaste punt voor de bepaling van de ligging van de Zeisteroever wordt ons verschaft door de oorkonden omtrent de Bisschopshoeve te Zeist. Deze hofstede diende als administratief centrum voor een groot gebied. Hier konden de bewoners van dat gebied hun verplichtingen in geld en natura die ze tegenover de Bisschop hadden nakomen.

Bewoners van 't Goy en Bunnik, van Maarsen en Breukelen, van Maarn, Leusden en Rhenen en talrijke andere dorpen betaalden hier hun tijs of pacht, hun strooiegeld als vergoeding voor het verlof stalstrooisel uit 's bisschops wildemis te mogen steken, hun varkens en zandhamelen als vergoeding voor het weiderecht in die wildernis.

De Utrechtse Bisschop had in Zeist maar één hoeve die als Bisschopshof wordt aangeduid. Dit valt op te maken uit een schenking van een oppervlakte veen door bisschop Guy in 1308 aan het Vrouwenklooster te De Bilt, waarbij de nonnen verplicht werden tot een jaarlijkse betaling: "in onsen hof tot Zeyst."13). En ook uit een charter uit 1453 waarbij de Bisschop van Utrecht aan Gerit van Zuylen van Blikenborch verpacht: "ene hove landts gehieten des Bisschops hove, gelegen in den Kerspell van Seyst."14)

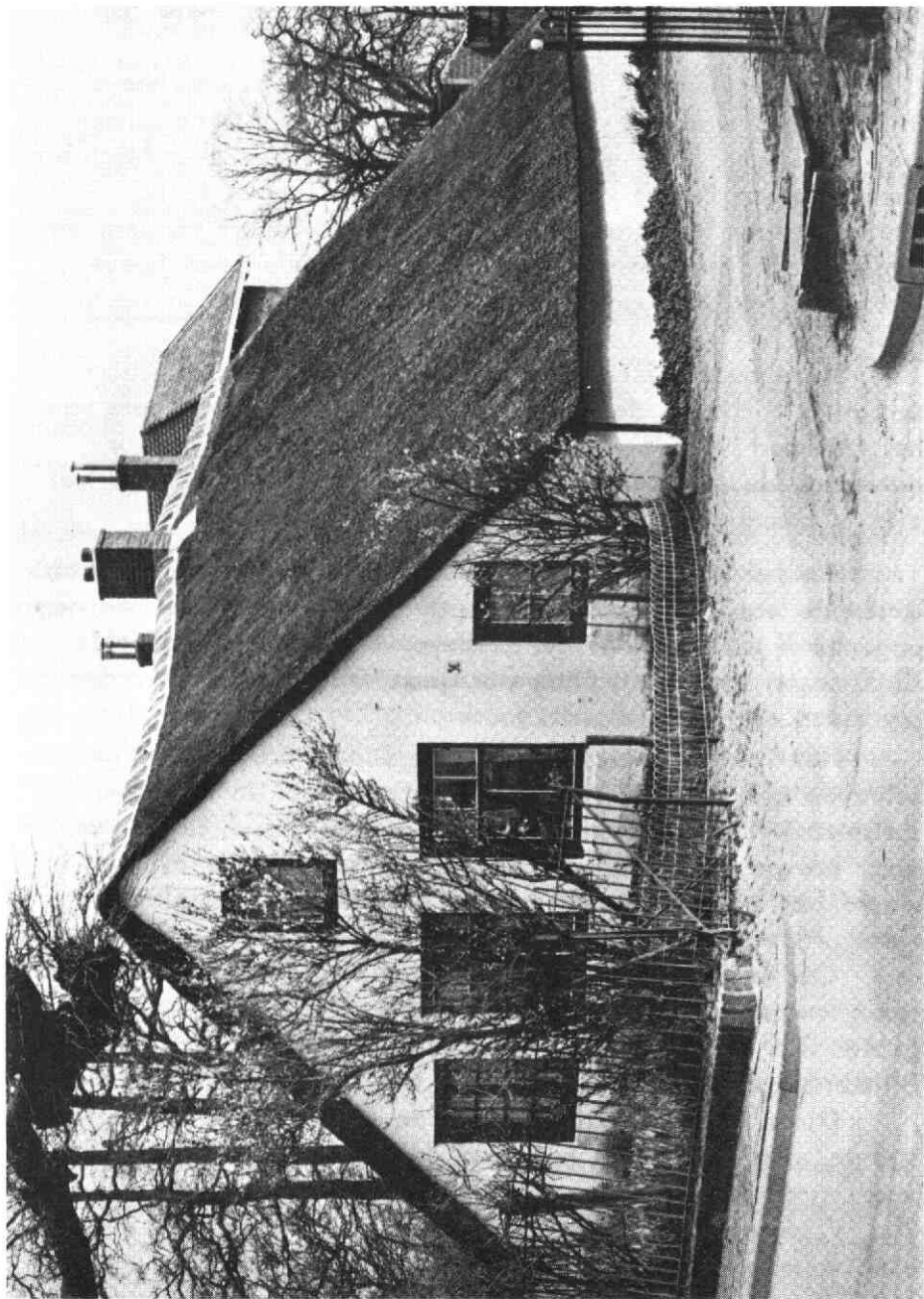
De nauwkeurige ligging van deze hof blijkt uit een charter van 1443, waarbij de Bisschop verpacht: "den hof tot Zeyst aen den Brenck."15). Deze Brenck lag toentertijd waar hij nu nog ligt, zoals ons duidelijk wordt uit een pachtvereenkomst van een stuk land: "aen den Brinck beneden de Croosterwech naistgelant."16).

Deze Bisschopshof aan de Brenk lag op Zeisteroever. Dit blijkt uit de restantlijst van het morgengeld over 1440 en het Manuaal van het morgengeld over 1470, die beiden

Vervolg pagina 14.

Stadsomroeper te Wijk bij Duurstede 1968. Functie thans opgeheven. foto: G.M. Staal - Odijk.

De oude kosterij te Odiijk foto: G. M. Staal - Odiijk.

onder het hoofd "Zeysteroever" vermelden: "Item here Jan van Rijnesse des bisscops hoeve." 17).

Dat de Bisschop inderdaad op Zeisteroever een hoeve in bezit had wordt bevestigd door een lijst van leenmannen van het Sticht. Daar wordt in 1382 vermeld dat Jkvr. Mechtelt Emontsdr. van Brakel van de Bisschop "een hoeve lants, gheleghen op Seysteroever" in leen houdt, "daert convent van Oestbroec boven naest ghelant is ende beneden een hoeve lants, die her Jan van Renesse van den ghestichte in pacht hout".18).

Deze oude Bisschopshof op de Zeisteroever zal waarschijnlijk dicht bij de Rijn gelegen hebben. Dit ten bate van het transport van de vele goederen die in vroeger tijd in natura op de hof werden ingeleverd en waar de Bisschop met zijn huishouding in Utrecht zo'n behoefte aan had.

We hebben tot nu toe ontdekt dat de Zeisteroever zich uitstreckte van Rijnauwen tot aan de Brenk. Nu willen we nog pogen aan te tonen dat de Zeisteroever doorliep tot bij de Kerkhoogte van Zeist. Daarvoor gaan we aandacht besteden aan de naam Scorrenbosch.

Het voorste deel van de naam Scorrenbosch, soms geschreven als score of schoere, komt ook voor in de naam Zeisterscore. Het betekent oever en Scorrenbosch duidt dus aan "bos op de oever" of "oeverbos". Waarbij we bij het woord bos moeten denken aan de middeleeuwse betekenis van riet- of griendvegetatie.

Om de ligging van dit middeleeuwse Scorrenbosch te leren kennen moeten we ons verdiepen in de situatie in het gebied dat omgrensd werd door de beide Dorpsstraten, de Blikkenburgerlaan en de Waterige Weg.

Direct langs de Dorpsstraten en aan beide zijden ervan strekte zich toentertijd het goed "de Zeisterstraat" uit, ongeveer vanaf de Molenweg tot bij de Zeister Kerk. 19). Ten W. daarvan lag het riddergoed "de Blikkenburg", dat zich vanaf de Blikkenburgerlaan uitstreckte in de richting van het Zeister Slot, ongeveer op de plaats waar de gemeente Zeist de laatste nieuwe sportvelden aanlegt. Over dit Blikken-

burg zegt een oorkonde uit 1368:

"Item her Vrederic van Zulen dat hus ende hofstede gheheyten Blikenborch mit 20 mergen lands, alsoe als die ghelegen sijn in heren Peters ghericht Uten Hamme (=Stoetwegen), daer die nonnen van Vrouwencloester boven naest ghelant sijn en die papelic provende tot Zeijst ende Scorrenbosch beneden". 20).

Bovenbedoeld land van het Vrouwenklooster lag bij het Lyceum Schoonoord. 21). De "papelic provende tot Zeijst ende Scorrenbosch" lagen aan de andere kant van de Blikkenburg, in de buurt van de Waterige Weg dus.

De ligging van de "papelic provende", de goederen behorende tot de pastorie van Zeist, is nauwkeurig bekend. We lezen in een register uit 1580:

"In den eersten tot die voorn pastorie zijn 21 mergen landts, d'een helfte veenich oft morassisch weylandt, d'ander helfte hooch saver eerdich zaetlandt, tsamen aen malcanderen aen een stuck, leggende in Zeyst, met den oosteynde streckende aen Joncher Bartholomeus van de Waels landt, (= de Zeisterstraat) ende met den westeynde streckende aen den ouden zal. Jan Herbertsz hoeve, (= Cockerdshoeve) -----zuydwaerts streckende bij lanx die Voecht van Rijnevelts landen, (= de Blikkenburg) ----- ende noortwaerts bij lanx der Waterigen Wech".22). Dit pastorieland lag rondom het tegenwoordige Slot. 23).

Dat "zal. Jan Herbertsz.hoeve" of Cockerds hoeve ten W. van de pastorigoederen lag blijkt ook uit een oorkonde van 1438, waar we lezen:

"Jacob van Zulen van Blikenborch gheeft over Gherit van Zulen sijn brueder, 14 mergen landts gheheten Kockarts hoeve, daer oestwerdts naest ghelant is die papelike provende tot Zeyst."24).

Uit het bovenstaande blijkt dat het pastorieland langs de Waterige Weg lag en aan de ene kant door Cockerdshoeve en aan de andere kant door Scorrenbosch begrensd werd. Aangezien eerstgenoemde hoeve aan de westkant lag moet Scorrenbosch ten O. van het pastorieland gezocht worden.

Dat betekent dus tussen het Slot en de Kerk, langs de Waterige Weg. Zoals we hieronder hopen aan te tonen is de "helfte veenich oft morassisch weylandt" dat deel uitmaakte van de pastoriegoederen vrijwel zeker het restant van de Rijntak langs de Zeisteroever. Scorrenbosch heeft dan aan de rechterzijde van die rivierloop gelegen en vormde hier het begin van het gebied van de Zeisteroever.

Dit zou betekenen dat het goed "de Zeisterstraat" bij de Kerkhoogte direct overging in het gebied van "de Zeisteroever". In dit verband mogen we erop wijzen dat de situatie voor de Zeister Kerk vroeger geheel anders was dan nu. De weg liep achter de Kerk om en voor de Kerk moet toentertijd een moerassige streek met groendbegroeiing geweest zijn. Op de kaart van Cristiaan sGrooten (1560) valt daar trouwens nog een restant van een water te bespeuren. 25).

D.R. Klootwijk

Bronnen.

Aangezien vrijwel alle gebruikte bronnen te vinden zijn in de voortreffelijke uitgave van de v.d. Pollstichting "Bronnen voor de Geschiedenis van Zeist" wordt in hoofdzaak daarnaar verwezen. De aanduiding zal zijn: B.Z., gevolgd door een deel en bladzijde.

1. B.Z., dl.1. blz.20. Het betreft hier dus 12 morgen (+ 10 ha) gelegen op Zeisteroever.
2. B.Z., dl.1. blz. 289.
3. " dl.2 blz. 165.
4. " dl.1 blz. 406.
5. Mr.S. Muller. Hzn. in Kerk. Indeling omstreeks 1550. Bisdom Utrecht. Toelichting bij de Geschiedkundige Atlas van Ned.vergist zich hier bij de omschrijving van Bunnic en Zeist.
6. B.Z., dl.2 blz. 17. en 37.
7. B.Z., dl.1 blz. 183.
8. " " 487.
9. B.Z., dl. 2 blz. 90 en 120.
10. B.Z., dl.1 blz. 356.
11. " " 324.
12. Lezing v.d. Poll-stichting. 26 april 1960. In druk verschenen.
13. B.Z., dl. 1 blz. 28.
14. " " 233.
15. " " 222.
16. B.Z., dl.2 blz. 110.
17. B.Z., dl.1 blz. 217 en 288.
18. B.Z., " blz. 96.
19. Lezing v.d. Pollstichting. 20 mei 1953. Dr.J.Ph.de Monte verloren. In druk verschenen.
20. B.Z., dl.1 blz. 63.
21. Kaart Com.v.Berck Inv.arch.Kap.van St.Pieter te U. no. 555.
22. B.Z., dl.2 blz. 171.
23. zie 19.
24. B.Z. dl.1 blz. 211.
25. Kaart Christians Grooten. Zie B.Z. dl. 1 afl.4.

1. Boekbesprekingen:

"De Utrechtse gemeenten in 1815 in vraag en antwoord" bevat de letterlijke tekst van een serie ingevulde vragenlijsten die op verzoek van het toenmalige Departement van Oorlog door de burgemeesters waren ingezonden, en welke zijn bewaard gebleven in het provinciaal archief. De antwoorden bevatten unieke gegevens omtrent de plaatselijke situaties en vragen om nader historisch onderzoek. De uitgave werd verzorgd door leden van de provinciale griffie in samenwerking met de heer J.G.M. Boon, en bevat tevens per gemeente verkleine reproducties van 18de eeuwse kopergravures. Na de tekst en een beknopte samenvatting van de gegevens, volgt een bloemlezing uit de jaargang 1815 van de Utrechtsche en de Haarlemsche Courant, die de gebeurtenissen, groot en klein, in dit jaar vanuit contemporain gezichtspunt weergeven.

Alhoewel de vragen uit militair oogpunt zijn gesteld, leveren zij een hoeveelheid sociaal-economische feiten - tegenwoordig juist onderwerp van uitgebreid onderzoek - zoals het aantal inwoners, woonhuizen, buitenplaatsen, boeren- en arbeiderswoningen, in te kwartieren manschappen, fabrieken, ambachtlieden, wagens met een en twee paarden, slachtvee, molens, soorten granen en andere produkten, houtgewassen en delfstoffen, de opbrengst van koren en hooi, aantal en begaanbaarheid van wegen.

Het boek is te verkrijgen voor f 6,- bij de boekhandel en bij de Provinciale Griffie, Achter St.Pieter 20, Utrecht.

Over gemeenten gesproken, er is bij de Europese Bibliotheek te Zaltbommel een nieuwe uitgave verschenen van de "Gemeente atlas van Nederland" van J. Kuyper, oorspronkelijk uitgegeven in 1865. Deel 6 bevat kaarten van de gemeenten van de provincie Utrecht in die tijd. (FleHITE, dec.1971)

Andreae, Kaarten en kaarttekenaars.

In de Spiegel der Historie (6e jrg., nr.11) van november 1971, blz.595 - 600, vonden wij een artikel van J.D.H.Harten, "Anderhalve eeuw landschapsdynamiek in Nederland". Het vergelijken van oude en nieuwe topografische kaarten toont aan dat het landschap vaak door menselijke ingrepen belangrijk veranderd is. De auteur pleit voor het behoud van unieke landschappen en een verantwoord landschapsplan in het geval van noodzakelijke ruilverkaveling.

"Archeologie als derde dimensie in de Middeleeuwse geschiedenis" is de titel van een causerie gegeven door Professor J.G.N. Renaud in september 1971 voor de leden van de Archeologische Werkgemeenschap voor Nederland, en gepubliceerd in hun tweemaandelijks blad "Westerheem" (jrg. 20, nr. 5/6, okt.-dec. 1971, blz. 265 - 284). De auteur beschrijft het zelt als "een pleidooi voor de middeleeuwse archeologie, . . . daarenboven een aanduiding van de bijdrage die de amateur-archeoloog aan deze taak van de archeologie zou kunnen leveren".

Voor een overzicht van recente publicaties op archeologisch gebied kan men raadplegen:

Archeologische bibliografie van Nederland, België en Luxemburg, (1964-) 1970, in Helinium, jrg. 11, 1971, nr. 1, blz. 61 - 104.

Hieruit en van elders enkele artikelen:

"De provinciale archeoloog; zijn taak en zijn verhouding tot de amateur archeoloog", (Westerheem, jrg. 21, nr.1, febr. 1972, blz. 37 - 38). De provinciale archeoloog voor Utrecht is Dr.W.J. van Tent, te bereiken via de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (R.O.B.), Kleine Haag 2, Amersfoort.

De heer M.S. Kemp vertelt over zijn onderzoek naar "genealogische en topografische gegevens over het Kromme-Rijn-gebied voor 1650" in Gens Nostra, jubileum nummer, jaargang 26 (1971), nrs. 4-5. Eventuele inlichtingen of medewerking van anderen die zich met onderzoekingen aangaande deze streek bezighouden zouden hem zeer welkom zijn. (Flehite, okt.1971)

Ter herinnering nog de bibliografische en archivistische gegevens voor genealogisch onderzoek die de heer R.F.Vulmsma ons op 10 januari j.l. noemde. Akten betreffende burgerlijke stand en belastingen kan men (tegen betaling) in de Gemeentelijke Archieven vinden, dergelijke gegevens van voor 1893 ook in de Rijksarchieven. Als een belangrijke adviserende instantie werd genoemd het Centraal Bureau voor Genealogie te den Haag. Stambomen van Nederlandse families (voorzover gepubliceerd) zijn te vinden in van Beresteijn's Genealogisch Repertorium (1960). Binnenkort zal een heruitgave verschijnen waarin de gegevens tot 1970 zijn verwerkt. Het is misschien nog niet een ieder bekend dat er in de Fibula reeks, uitgegeven onder auspiciën van de Nederlandse Jeugdbond ter Bestudering van de Geschiedenis van Dishoeck Bussum) een aantal beknopte, voor leken nuttige handleidingen bij het onderzoek bestaan, en wel die van W.J. Formsa, Gids voor de Nederlandse archieven; A.G. van der Steur, Stambomen en familiewapens, en van dezelfde auteur, Genealogie; en tenslotte van J.A. de Boo, Heraldiek.

W.J. Alberts en A.G. van der Steur's Handleiding voor de beoefening van de lokale en regionale geschiedenis, in dezelfde Fibula-serie (ongeveer f 7.90 per deeltje bij de boekhandel), lijkt ons een prettige gids. Uit de vele andere titels in deze serie nog enkelen: P.E. van Reyen, Middeleeuwse kastelen; C.A. van Swighem, Afbraak of Restauratie; R.H.J.Klok, Archeologie en monument; van der Waals, Nederland in de Steentijd; J.J. Butler, Nederland in de Bronstijd; W.A. van Es, Nederland in de Romeinse tijd; D.P. Blok, De Franken; en verder J.S. Boersma, Munten in muntvondsten, en S.J.Fockema

- A. Datema en R.S. Hulst, "Romeinse bewoning aan de Neder-eindsestraat te Kesteren?" (Mededelingen van de Historische Kring Kesteren en Omstreken, jrg.1, 1968, nr. 2, blz. 3-4; en nr. 5, blz.3.
- Van dezelfde, "Vondstberichten Kesteren". (Meded.v.d. Hist. Kr.Kesteren en Omstr., jrg. 1, 1968, nr.3, blz. 5; jrg. 2, 1969, nr 1, blz. 4; nr. 3-4, blz. 5; jrg. 3, 1970, nr.2, blz. 7) Nederzettingssporen uit de Romeinse tijd.
- Ch.H. Delfin, "De Romeinen in de Betuwe, langs de Rijn van Wijk bij Duurstede naar Kesteren" (Meded.v.d. Hist. Kr. Kesteren en Omstr., jrg. 1, 1968, nr. 2, blz. 2.)
- W.A. van Es, "Excavations at Dorestad: a Pre-Preliminary Report. 1967 - 1968." (Berichten van de R.O.B., jrg.19, 1969, blz. 183 e.v.)
- C.A. Kalee, "t Goy" (Nieuwsbulletin van de Koninklijke Nederlandse Oudheidkundige Bond (K.N.O.B.), 1970, blz. 99). Vondsten uit de Romeinse tijd.
- E. Meurs, "Een oude Rijnbedding te Dorestad." (Fibula, 12e jrg., nr.5, dec. 1971, blz.86).
- W.J.van Tent, "Cothen." (Nieuwsbulletin v.d. K.N.O.B., 1970, blz. 151-152.) Bewoningssporen uit de Romeinse tijd en vroege Middeleeuwen.
- X., "Fantasie en werkelijkheid." (FleHITE, tijdschrift voor verleden en heden van Oost-Utrecht, jrg. 1, nr.4, blz. 57.) Karolingisch aardewerk uit Wijk bij Duurstede.
- X., "Opgravingen te Wijk bij Duurstede." (Maandblad voor Oud-Utrecht, jrg. 41, 1968, blz.59 - 60.)

2. Tentoonstellingen

De stad Utrecht bestaat dit jaar 850 jaar (gerekend vanaf het zgn. stadsrecht van 1122) en dit wordt o.a. gevierd door een tentoonstelling van litho's en enkele tekeningen van het oude Utrecht door de bekende graficus en dichter William Kuik in de Kunstzaal "de Reiger", Burgemeester Reigerstraat 3, Utrecht, vanaf 27 mei t/m 7 juni. (Maandblad "Oud Utrecht", 45e jrg. nr.4, april 1972.)

Voor de tentoonstelling "Burger in Utrecht" zie men het afzonderlijke artikel in dit blad.

In Woerden, dat dit jaar 600 jaar bestaat, is het feestvieren op allerlei manieren al sinds maart aan de gang, maar duurt nog voort tot minstens september. Onder vele andere evenementen zijn er dagelijks rondvaarten door de stadgracht en omgeving, een tentoonstelling "Woerden Positief" over verleden, heden en toekomst (26 mei t/m 17 juni), een historische optocht 3 juni (14.00 uur), historische kinderspelen 7 juni, een Breugheliaans feest (historische kleding verplicht) 23 juni op het kerkplein. (aanvang 18 uur), en een gondelvaart op de Oude Rijn op 16 september (aanvang 20 uur). (Feestkalender "Woerden 600 jaar stad"). Naar aanleiding van de verjaardag een beknopt overzicht, "Woerden en Utrecht in de Middeleeuwen", van N. Plomp in het Maandblad Oud-Utrecht, jrg. 45, nr.3 (maart 1972), blz.19-20.

De middeleeuwse steenoven in 't Goy bij Houten(aanvulling)

In een van de eerste nummers van het bekende blad "Spiegel Historiae" zal het artikel van de heer De Keyzer over de steenoven in 't Goy worden overgenomen. Dit verheugende bericht kwam enige tijd geleden bij mij binnen en geeft mij aanleiding tot de opmerkingen, dat ons blad steeds meer aandacht krijgt en daarnaast de activiteiten van onze vicevoorzitter in meer dan één opzicht worden erkend. Bovendien wordt in het bewuste nummer van de "Spiegel Historiae" de aandacht van zeer velen op het bestaan van onze vereniging gevestigd. Dit kan alleen maar positieve gevolgen hebben. Ik grijp daarom deze gelegenheid aan om al onze leden te vragen het doel van onze vereniging zoveel mogelijk te bevorderen. Dit kan 1) door het inzenden van artikelen voor ons tijdschrift. 2) door het deelnemen aan de plannen van de werkgroepen, 3) door het winnen van leden, 4) door het bezoeken van onze vergaderingen en de in ons blad aangekondigde tentoonstellingen enz. enz.

A. Graa fhu is